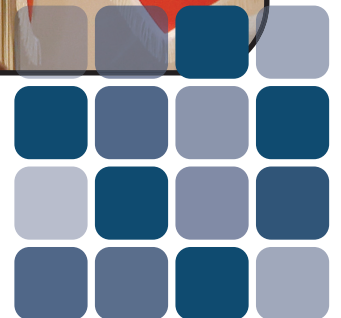

YEMEN İÇ SAVAŞI: BÖLGESEL VE KÜRESEL AKTÖRLER, YEREL UNSURLAR VE ÇATIŐMANIN GELECEĞİ

İSMAİL NUMAN TELCİ
MUSTAFA YETİM
GÖKHAN ERELİ

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2020

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ISBN: 978-605-69731-3-0

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon: +90 850 888 15 20 Faks: +90 312 430 39 48

Email: orsam@orsam.org.tr

Fotoğraflar: Anadolu Ajansı (AA)

YEMEN İÇ SAVAŞI: BÖLGESEL VE KÜRESEL AKTÖRLER, YEREL UNSURLAR VE ÇATIŐMANIN GELECEĞİ

Yazarlar Hakkında

Doç. Dr. İsmail Numan Telci

ORSAM Başkan Yardımcısı görevini yürüten Doç. Dr. İsmail Numan Telci, aynı zamanda Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü ve Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans yüksek lisans ve doktora düzeyinde dersler vermektedir. 2014-2018 yılları arasında Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü'nün kurucu müdür yardımcılığını yapan Telci'nin çalışma alanları arasında Körfez siyaseti, Körfez ülkelerinin dış politikaları, Mısır siyaseti, Mısır'daki toplumsal hareketler ve Arap devrimleri gibi konular bulunmaktadır. 2013 yılında Mısır Devrimi Sözlüğü, 2017 yılında da Mısır: Devrim ve Karşı Devrim ve 2018 yılında Devrim Sonrası Mısır Dış Politikası: Dönüşüm Arayışından Meşruiyet Çıkmasına kitaplarını yayınlamıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi tarafından desteklenen projeler bağlamında Ortadoğu ve Afrika ülkeleri ile ilgili "Menşe Ülke Bilgisi" raporları hazırlamıştır.

Dr. Mustafa Yetim

1985 tarihinde Sakarya'da doğan ve ilk ve orta öğrenimini Sakarya'da sırasıyla Sezi Eratik ilköğretim okulu ve Karasu Şehit Üsteğmen İbrahim Abanoz Lisesi'nde tamamlayan Yetim, 2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun olmuştur. 2011 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'ndan "2002-2010 arası Türkiye'nin Ortadoğu politikası: Ortadoğu'da değişen Türkiye algısı" başlıklı tez çalışması ile yüksek lisans derecesini alan Yetim, 2016 yılında ise "Ortadoğu ve Lübnan Zemininde Hizbullah: Yeni Weberci Yaklaşım" başlıklı tez çalışmasıyla Uluslararası İlişkiler doktoru olarak Ankara Üniversitesi'nden mezun olmuştur. 2009-2016 yılları arasında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalıştıktan sonra 2016 yılından itibaren Dr. Öğretim Üyesi olarak aynı bölümde Ortadoğu bölgesine yönelik konuları da içeren dersler vermekte olan Yetim'in, Hizbullah, Lübnan, Türkiye-Katar ilişkileri ve genel olarak Ortadoğu Siyasetini analiz ettiği çalışmaları bulunmaktadır. Dr. Mustafa Yetim aynı zamanda ORSAM'da Körfez Uzmanı olarak görev yapmaktadır.

Gökhan Erel

12015 yılında Kırıkkale Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler bölümünü birincilik ile bitirmiştir. Ardından 2015 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Uluslararası İlişkiler Tezli Yüksek Lisans Programı'na başlamıştır. "Amerikan İstisnacılığının Birleşik Devletler Dış Politikası Üzerine Etkisi" başlıklı teziyle Yüksek Lisans eğitimini tamamlamıştır. Mevcut durumda, ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Doktora çalışmalarına devam etmektedir. Aynı zamanda ORSAM bünyesinde, Körfez Çalışmaları Koordinatörlüğü'nde araştırma asistanı olarak görev yapmaktadır. Genel ilgi alanı Körfez bölgesi ve Amerikan dış politikası olmakla beraber, özel ilgi alanı Birleşik Arap Emirlikleri ve Katar dış politikasıdır.

Ocak 2020

İçindekiler

GİRİŞ	4
1. BÖLÜM	4
A. İç Savaşın Başlamasının Nedenleri	5
B. İç Savaşın Aktörleri	5
C. Arap Koalisyonu'nun Müdahalesi	6
D. Arap Koalisyonu'ndaki Çatlaklar	7
<i>BAE Güney Yemen'i gerçekten bölmek istemekte midir?</i>	8
<i>Yemen'in güneyinin BAE için jeopolitik önemi nedir?</i>	8
E. Bölgesel ve Uluslararası Aktörlerin Yemen Müdahalesi: ABD ve İran	9
İran ve Husiler Arasında İşbirliği	9
Birleşmiş Milletler (BM)	9
2. BÖLÜM	10
A. Toplumsal Dinamikler	11
<i>Yemen'in güney vilayetlerindeki aşiretlerin durumu</i>	11
<i>GYGK'nin dayandığı toplumsal taban</i>	12
B. Dini Dinamikler	12
C. Siyasi ve Askeri Dinamikler	13
<i>Yemen Meşru Hükümeti (YMH) 'nin Unsurları ve Askeri Gücü</i>	13
<i>Yemen Islah Partisi (YIP) 'nin YMH İçerisindeki Konumu</i>	13
<i>Hükümet içerisindeki diğer oluşumların durumu</i>	14
<i>GYGK ve BAE tarafından desteklenen el-Hizam el-Emni</i>	14

Değerlendirme	15
3. BÖLÜM	15
A. Yemen Merkezi Hükümeti ve Suudi Arabistan İlişkilerinin evrimi:	15
<i>Ortaklık mı? Patronaj mı?</i>	15
B. Suudi Arabistan ve BAE arasındaki ilişkilerin evrimi: Arap Koalisyonu'nun sonu mu?	16
C. Riyad Anlaşması ve Diplomasi	18
Sonuç	19
Dipnotlar	20

GİRİŞ

1. BÖLÜM

Yemen’de 2011’de başlayan rejim karşıtı gösteriler kısa sürede bölgesel aktörlerin yoğun biçimde müdahil olduğu bir çatışma ortamına dönüştü. 2015 yılında Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri’nin öncülüğünde başlatılan Kararlılık Fırtınası Operasyonu ile ülkedeki çatışma ortamı derinleşirken Yemen, bu ülkelerle İran arasında yaşanan bir vesayet savaşının sahnesi haline geldi. Geleneksel olarak müdahaleci bir dış politika anlayışı benimsemeyen Körfez ülkelerinin ilk kez bu derece yoğun biçimde ve doğrudan müdahil oldukları bir bölgesel gelişme olması açısından giderek daha fazla önem atfedilen Yemen’deki iç savaş, müdahil olan ülkelerin geri adım atmaması nedeniyle binlerce sivilin hayatını kaybettiği ve bölgesel istikrarın ciddi anlamda tehdit edildiği bir durum halini aldı.

Öte yandan son dönemde yaşanan gelişmeler Yemen’de her ne kadar birlikte hareket ediyorlarsa da Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri’nin farklı ajandaları olduğunun ortaya çıkmasına yol açtı. Yemen’in güneyinde bağımsız bir devlet

kurulmasını ve ülkenin ikiye bölünmesini kendi çıkarları açısından savunan BAE, bu anlamda Suudi Arabistan’la çıkar çatışması yaşamaya başladı. Öte yandan İran açısından da Yemen savaşı önemli bir dönüm noktası oldu. Tahran yönetiminin bölgesel yayılmacılık politikasında Yemen’in büyük kısmını kontrol eden Husilerin ne derece önemli olduğu anlaşılırken, İran’ın bu anlamda bölgede ciddi bir kapasiteye sahip olduğu da ortaya çıkmış oldu. Bu avantajı daha uzun vadeli kullanmak isteyen İran yönetimi Husilere olan desteğini sürekli canlı tutarken, zaman zaman Suudi Arabistan’ı doğrudan hedef alarak Riyad’a gözdağı vermek istedi.

Gelinen noktada Yemen savaşında aktörlerin ne tür kazanımlar elde ettiği ve gelecekte Yemen’in nasıl bir yapıya evrileceğine dair halen net bir resim ortaya çıkarılabilmemiş değildir. Bu noktada bu çalışmada Yemen savaşının daha iyi anlaşılabilmesi adına ülkedeki iç savaşın hangi aşamalardan geçtiği, halihazırda ülkede hangi grupların ve dış aktörlerin etkin bir şekilde mücadele ettiği ve Yemen’in geleceğinin hangi yöne gideceğine dair tespit ve analizler yapılmaya çalışılmaktadır.

A. İç Savaşın Başlamasının Nedenleri

Yemen çoğu kaynakta Arap Yarımadası'nın en fakir ülkelerinden birisi olarak gösterilmektedir.¹ Hali hazırda kırılğan bir siyasi yapıya sahip olan ülke 2015 yılında derin bir kriz ile yüzleşmek durumunda kaldı. Tarihsel olarak ülkenin kuzeyine yerleşmiş olan, Şiiğin Zeydilik koluna kısmen mensup olduğu belirtilen Husiler, 2014 yılında başkent Sana'a da dahil olmak üzere, ülkenin büyük bir bölümünde kontrol sağladılar.² Husilerin siyasi merkezlerinin Yemen'in kuzeyindeki Saada vilayeti olduğu söylenebilir. Daha önce 2004 yılında Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih'e karşı gösteriler düzenlenmiştir. Zeydiler, yaklaşık 25 milyon olan Yemen nüfusunun %30 kadarını oluşturmaktadırlar. Dolayısıyla askeri milislerin ve silahsız destekçilerin toplam 8 milyon kişi kadar olduğu tahmin edilmektedir.

2011 yılındaki Arap ayaklanmalarının Yemen'deki protestoları da etkilemesi sonucu Ali Abdullah Salih'in görevini Abdu Rabbu Mansur Hadi teslim almıştı. Fakat Husiler, Abdu Rabbu Mansur Hadi'nin yönetimine de karşı geldiler. Hadi hükümetinin desteklediği, "6 bölgeli Yemen" önerisini reddeden Husiler, zamanla silahlı direniş kapasitelerini artırdılar.³ Husiler, 6 bölgeli Yemen önerisinin yerine, kendilerine daha fazla manevra alanı sağlayacak olan 2 bölgeli Yemen tasarısını desteklemekteydiler.

2014 yılında başkent Sana'anın Husiler tarafından teslim alınmasından sonra, Yemen'de çatışma hatları belirginleşmeye başladı. Eski Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih bir dönem Husiler ile ittifak içine girdi fakat daha sonra Husilerden habersiz planları olduğu anlaşıldığında Husiler tarafından öldürüldü.⁴ Husiler bu manevralarındaki temel motivasyonlarının ülkedeki Arap Yarımadası El-Kaidesi (AYEK) ve diğer terörist örgütler ile mücadele etmek ve artan Sünni etkisini dizginlemek amacıyla Şiiilerin pozisyonlarını sağlamlaştırılması olarak ortaya koydular.

Başkent Sana'a'nın ve diğer büyük vilayetlerin direkt olarak Husilerin kontrolüne girmesinden sonra, bölge ülkeleri de Yemen'deki gelişmeleri dikkatle izlemeye başladı. Ortadoğu bölgesinin genelinde, Suriye, Irak, Lübnan ve Bahreyn'de görünür olan Suudi Arabistan – İran rekabeti, Yemen'de de ciddi anlamda hissedilmeye başladı. Güney sınırındaki Yemen'de Şii milislerin Sünni hükümete aleyhinde kazanımlar elde ettiğini ve ciddi anlamda ülkeye hakim olduğunu gören Suudi Arabistan 26 Mart 2015 tarihinde o zaman Savunma Bakanı görevini yürüten Muhammed bin Selman öncülüğünde bir Arap Koalisyonu kurdu ve Kararlılık Fırtınası Operasyonu'nu başlattı.⁵

B. İç Savaşın Aktörleri

Kimi zaman direkt olarak Suudi Arabistan ve İran arasındaki bölgesel rekabetin cereyan ettiği bir savaş sahnesi olarak görülse de, Yemen'deki iç savaşın yerel, bölgesel ve uluslararası dinamikleri Yemen'deki mücadelenin anlamlandırılması açısından elzemdir. Bütünü anlamlandırmak da, her boyuttaki aktörlerin yapısını anlamaktan geçmektedir.

- Yerel aktörler: Yemen'de bulunan aşiretler, kabileler, aileler ve yerel milislerin aidiyeti kimi zaman çatışmalarda belirleyici rol oynamaktadır. Bu sebepten, aşiretler, kabileler ve yerel milisler hakkında detaylı bilgi gerekmektedir. Husiler, Güney Yemen Geçiş Konseyi (GYGK), El-Amalika, Hizam Emni, Hirak, Nuhba Şebvaniyye ve Nuhba Hadramiyye yerel aktörlerden bazılarını temsil etmektedir.
- Bölgesel aktörler: Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Arap Koalisyonuna liderlik ettikleri için bölgesel aktörler olarak kritik bir rol oynamaktadırlar. Bu ittifakın karşısında ise Husilere lojistik, finansal ve askeri destek sağladığı BM raporları tarafından

açıklanan ve hakkında BMGK kararları olan İran bulunmaktadır.⁶ Bu üç aktörün yanında Yemen’de, Katar, Umman, Mısır, Sudan, Cibuti ve Eritre’nin de bölgesel aktör konumunda olduğu söylenebilir. Hiç şüphesiz, her aktörün Yemen’deki konumu, ağırlığı ve Yemen’e ilgisi farklı orandadır.

- b) Uluslararası aktörler: Yemen iç savaşı hiç kuşkusuz uluslararası aktörlerin de müdahil olduğu bir mücadeledir. Temel uluslararası aktörler olarak Birleşmiş Milletler (BM), ABD, Britanya, Fransa ve Almanya sayılmaktadır. BM, Yemen iç savaşına yönelik diplomatik çabaları sebebiyle öne çıkmaktadır. ABD ve Avrupa ülkeleri ise özellikle Suudi Arabistan ve BAE olmak üzere Arap Koalisyonu ülkelerine verdikleri askeri teçhizat desteği sayesinde Yemen’deki çatışmaya müdahildir.

C. Arap Koalisyonu’nun Müdahalesi

26 Mart 2015 tarihinde Suudi Arabistan liderliğinde Husilerin ilerleyişini engellemek için kurulan Arap Koalisyonuna; BAE, Ürdün, Bahreyn, Sudan, Mısır, Kuveyt, Fas, Pakistan, Cibuti, Senegal, Malezya katıldı. Yemen’de savaşın gidişatı, 26 Mart 2015 sonrası kritik bir şekilde değişti. Arap Koalisyonu daha sonra Suudi Arabistan-liderliğindeki koalisyon olarak adlandırılmaya başlandı. Koalisyonun kurulması ile birlikte Husi pozisyonlarına ilk hava saldırıları düzenlendi. 44. ABD Başkanı Barack Obama Yemen’de Husileri hedef alan saldırıları ABD’nin desteklediğini belirtti.⁷ Husilerin 2014 yılı sonlarına denk gelen ilerleyişleri sonrasında, başkent Sana’a’nın yanında, kuzeyde Şa’dah güneyde Zamar, el-Bayda, Ibb, Taiz, el-Hudeyde ve Amran vilayetlerine de hakim oldular. Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyonun hakim olduğu bölgeler, Hadramaut ve Mahra vilayetlerinin yanı sıra, Şebve, Abyan, Aden, Huswain, Sayhut vilayet-

lerini ve Mokha ile Mukalla limanlarını kapsamaktadır.

Fakat, Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyon içerisinde özellikle BAE’nin koalisyon-dışı aktörler ile işbirliği içerisinde girdiği Uluslararası Af Örgütü ve Kızıl Haç gibi örgütler tarafından yayınlanan raporlarda bildirilmiştir.⁸ Bu sebepten, Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyonun kontrol ettiği bölgeler, Husilerin kontrol etmediği bölgeler olarak anlaşılmalıdır. Özellikle BAE’nin 2019 yılı Haziran ayında Yemen’deki askeri varlığını azaltacağını duyurması üzerine, Aden odak noktası olmak koşuluyla, Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyon içerisinde güneydeki vilayetler üzerinde bir güç mücadelesi başlamıştır. Güney vilayetlerinde, BAE destekli bir yapılanma olan GYGK ve tek şemsiye altında toplanmaya çalışan Hizam Emni Birlikleri (Security Belt Forces), ağustos ayında Aden’de limanın, havaalanının ve askeri karargahların kontrolünü ele geçirmiş, Başkanlık Sarayını ve Hadi hükümetine bağlı diğer devlet kurumlarını geçici olarak elinde tutmuştur. Hizam Emni Birlikleri daha sonra Suudi Arabistan ve BAE’nin “telkin edici” ifadeleri sebebiyle Başkanlık Sarayı ve devlet kurumlarındaki etkisini azaltmış, fakat kentin askeri arterlerindeki kontrolünden vazgeçmemiştir.

Ağustos ayında koalisyon içerisinde Suudi Arabistan ve BAE’nin Yemen’de desteklediği güçler olan Hadi hükümeti ve GYGK güçleri arasında çatışmalar meydana gelmiş, Suudi Arabistan Hadi hükümeti, BAE de GYGK lehine bombardımanlarda bulunmuştur.⁹ Dolayısıyla, harita üzerinde Yemen’de Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyonun hakimiyeti altında bulunan bölgelerin yerel dinamikleri, koalisyon dışı dinamikler olarak dahi değerlendirilebilecek noktaya gelmiştir. Koalisyon güçleri çatısı altında Hadi hükümeti yanında, Suudi Arabistan, BAE ve Sudan askerleri bulunmaktadır. Bütün bu aktörler fiilen asker bulundurmakta ve aktif çatışmalar yürütmektedirler.

D. Arap Koalisyonu'ndaki Çatlaklar

Her ne kadar operasyonun başladığı ilk dönemde birçok Arap ülkesi Suudi Arabistan'a destek verdiyse de bu durum izleyen süreçte bölgesel gelişmelerde ve ikili ilişkilerde görülen gelişmelerin etkisi nedeniyle değişmiştir. Suudi Arabistan ve BAE'nin öncülüğündeki operasyona destek veren Katar, Fas, Moritanya, Senegal ve Sudan gibi ülkeler daha sonraki süreçte Koalisyon Güçleri'nden ayrılmışlardır. Bu grup arasında askeri desteğini en son kesen, protestolara ve yönetim değişikliğine sahne olan Sudan olmuştur. 2015 yılında Kararlılık Fırtınası Operasyonu ile başlayan Yemen müdahalesindeki en önemli iki aktörün Suudi Arabistan ve BAE olduğu söylenmelidir. Söz konusu iki ülke, Yemen'de Koalisyon Güçleri'nin büyük bölümünü eğitip-donatan ve askeri yükünü çeken ülkelerdir. Fakat, Suudi Arabistan ile BAE, Husi karşıtı Koalisyon Güçleri arasında yer alsalar da, her iki ülkenin Yemen'de hedefledikleri gelecek senaryosu farklılık göstermektedir. Nitekim, iki ülke arasındaki ayrılık Haziran 2019 tarihinden itibaren gizlenemez hale gelmiştir.

8 Haziran 2019 tarihinde, BAE'nin Yemen'deki askeri varlıklarını azaltacağını açıklaması beklenmeyen bir gelişme olmuştur.¹⁰ Askeri varlıklarını azaltma kararının Suudi Arabistan ile koordineli bir şekilde alındığı BAE yetkilileri tarafından pek çok kez dile getirildi. İki ülkenin Yemen üzerine anlaşmazlıkları, Ağustos ayından itibaren iyiden iyiye görünür hale gelmeye başladı. Koalisyon Güçleri'nin nicel ve nitel olarak askeri yeteneklerinin büyük bir bölümü BAE tarafından sağlanmakta iken gelen bu karar hiç şüphesiz Suudi Arabistan'ı zor durumda bıraktı. Öte yandan BAE'nin çekilme açıklamasının aslında tam olarak bir geri çekilme değil, yeniden mevzilenme girişimi olduğu anlaşıldı. Nitekim izleyen süreçte BAE, Yemen'de destek verdiği güçler üzerinden bu ülkedeki etkisini artırma girişimini sürdürdü.

Ağustos ayında, güney vilayetlerdeki BAE destekli ayrılıkçı yapı GYGK'nın askeri birlikleri, Husiler tarafından bir saldırıya uğradı. BAE, Yemen'de ve Eritre'de eğitip-donattığı 90.000 kadar ayrılıkçı milisin varlığına güvenerek Yemen'deki askeri varlıklarını azaltma kararı almıştı. Hizam Emni güçlerine yapılan saldırıda güneydeki ayrılıkçı fikirler ve silahlı mücadele için kritik önemde olan Hizam Emni komutanlarından al-Mahsali al-Yafii saldırıda Husiler tarafından öldürüldü.¹¹

Aynı hafta içerisinde Yemen'de üç büyük saldırı meydana geldi. Ağustos ayının ilk haftasında Husilerin el-Yafii'yi öldürmesinden sonra, DAESH ve Arap Yarımadası El-Kaide'si de kısa dönemli kazanımlar amacıyla, polis karakollarına ve çeşitli devlet binalarına, güneydeki ayrılıkçı gruplara saldırılar gerçekleştirdiler. Bu arada Uluslararası Af Örgütü BAE'nin, Yemen'de bulunan terörist örgütlere illegal yollardan silah teçhizatı sağlayarak bunu güneydeki ayrılıkçı mücadele yönünde kullandığına dair bir rapor yayınladı.

Ağustos ayında el-Yafii'nin öldürülmesi ve BAE'nin askeri varlıklarını azaltma kararlarını takiben güneydeki ayrılıkçı yapılanmanın liderleri manevra kabiliyetlerini geliştirerek daha fazla otonomi ve özerklik talep etmeye, güney vilayetlerindeki Hadi hükümeti görevlilerini teslim almaya ve bazı durumlarda zorla illegal hapsedilere göndermeye başladılar. Bütün bunlar, Yemen'in güney vilayetlerinde çatışma ortamını daha da gergin bir hale getirdi. Ardından, Ağustos ayının son haftalarında, Hadi hükümetinin geçici başkenti Aden, Hizam Emni birlikleri tarafından teslim alındı. Devlet binaları ve kurumlar geçici olarak teslim alındı.

Ocak 2015 tarihinden beri güney vilayetlerindeki durum sebebiyle GYGK ile Hadi hükümeti arasında çatışmalar yer yer devam etmekteydi. Fakat Ağustos ayından sonra, GYGK Aden ve çevre vilayetlerde kontrolü sağladı. Petrol bulunan

bir bölge olan Aden'e komşu Şebve vilayeti ve yine Aden'e komşu olan Abyan vilayeti Hadi hükümeti ile GYGK yapılanması arasında çatışmalara sahne oldu.

Bu çatışmalarda BAE, GYGK lehine, Suudi Arabistan ise Hadi hükümeti lehine karşılıklı mevzileri bombardımana tabii tuttular. Daha sonra hepsi Husi-karşıtı blokta bulunan bu aktörler Cidde'de sınırlı ve dolaylı bir görüşme gerçekleştirdiler de, somut herhangi bir kazanım elde edilemedi. Her iki taraf da Şebve, Abyan ve Aden'de askeri tahkimat pozisyonlarını artırma yoluna gittiler. Bu saldırı sonrasında GYGK, Husiler ile Islah'ın işbirliği yaptığını iddia etmiş ve Islah destekli bölge ve milislere saldırılarını artırmıştır. Bu gelişmelerin sonucunda Hizam Emni güçleri Aden'de askeri kontrolü zorla sağlamış ve mevzilerden halen çekilmemiştir. Bu aşamada Aden üzerindeki mücadele, komşu vilayetler olan Şebve ve Abyan'a da sıçramıştır.

GYGK'nın Suudi Arabistan ve BAE'nin telkinlerine çoğu zaman olumlu cevap vermesi, güneydeki ayrılıkçı taleplerden vazgeçileceği anlamına gelmemelidir. Zira, her ne kadar yeni bir "Güney Yemen" ufukta henüz çok yakın görünmese de, BAE'nin bu projeyi finanse ettiği ve askeri desteğini de bu yöne yönelttiği bilinmektedir. GYGK ve Hadi hükümeti arasındaki sorunların çözümünde diplomatik çabalarda ise Suudi Arabistan öne çıkmaktadır. Dolaylı da olsa, Cidde'de bir görüşme gerçekleştiren taraflar somut kazanımlar elde edememiştir.

Özetle, 2019'un Temmuz - Ekim arası dönemde, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) destekli GYGK ile Suudi Arabistan destekli Hadi hükümeti güçlerinin Aden vilayetinin kontrolü amacıyla yoğun şekilde çatıştığı gözlemlendi. Bu durum öncelikle BAE ile Suudi Arabistan arasında politika önceliklerinin farklılaştığı yorumlarının artmasına neden oldu. Öte yandan bu gelişmeler güney vilayetlerindeki mücadelenin Yemen genelinde öne çıkmasını da sağladı.

BAE Güney Yemen'i gerçekten bölmek istemekte midir?

BAE'nin Yemen'in güney vilayetlerindeki ayrılıkçılara destek verdiği ve bu desteğin kesilmesi gerektiği birçok defa Hadi hükümeti tarafından açıklanmıştır. Gerek ayrılıkçılara verilen finansal, lojistik ve askeri destek ve gerekse Yemen politikasındaki tutarlılık göz önüne alındığında, BAE'nin 2015 yılından beridir ayrılıkçıların hedefine ulaşması için çalıştığı söylenebilir.

Yemen'in güneyinin BAE için jeopolitik önemi nedir?

Suudi Arabistan'ın güneyinde, Umman'ın batısında yer alan Yemen deniz yolları ve uluslararası ticaret için çok büyük önem arz etmektedir. Asya-Avrupa ve Avrupa-Körfez deniz ticareti güzergahındaki en önemli noktalardan olan Bab'ül Mendeb boğazına ev sahipliği yapan Yemen, bu nedenle BAE tarafından stratejik bir bölge olarak görülmektedir.

BAE hali hazırda Ortadoğu'nun en yoğun limanları olan Jebel Ali ve Al-Khalifa limanlarına sahiptir. Dubai'de yer alan Jebel Ali ve Abu Dabi'de yer alan Al-Khalifa limanları, BAE'nin bir finans ve ticaret merkezi olmasındaki rolü büyüktür. Bab'ül Mendep boğazına, Aden körfezi ve Süveyş Kanalı'na çıkışı olan bir noktada bulunan Yemen, bu bölgelerdeki geçişin kontrol edilebileceği en önemli merkezlerden birisi konumundadır. Bu nedenle, Hürmüz Boğazı'ndan, Umman Körfezi'nden, Yemen Denizi'nden, Aden Körfezi'nden ve Bab'ül Mendep'ten geçip, Süveyş Kanalı'nın kullanan uluslararası ticaret rotası için Yemen, elzem bir noktadadır.

Fakat BAE'nin Yemen'e ilgisini sadece bu ülkenin nevi şahsına münhasır konumuna bağlamak eksik olacaktır. BAE, Yemen'in güneyindeki Sokotra, Yemen'in batısındaki Perim adalarına da bir dönem asker konuşlandırmış ve Yemen'deki Hadi hükümetini destekleme baha-nesiyle bölgede askeri yapılanmalar kurmuştur.

Sokotra adasındaki BAE askeri varlığı ada halkı tarafından birkaç defa protesto edilmiş, Suudi Arabistan'ın bölgede arabuluculuk rolü oynaması ile ipler tamamen kopmadan sorunlar çözülmüştür. Fakat bütün bunlar BAE'nin Sokotra ve Perim'e olan ilgisini dindirmiş değildir.

Adaların dışında, BAE'nin Yemen'in güney ve batısında yer alan Afrika Boynuzu ülkelerine de ilgisi bulunmaktadır. BAE neredeyse on yıldır, Afrika Boynuzu ülkeleri Etiyopya, Eritre, Cibuti ve Somali'de liman kullanım hakları elde etmiş ve sonuçta bu ülkelerde askeri tesisler inşa etmeye başlamıştır. Son yıllarda Cibuti ve Somali ile bu konudaki hakları konusunda ciddi sıkıntılar yaşamış olan BAE, Cibuti'de Dubai Ports World (DP World) şirketinin haklarının elinden alınmasına razı olmak zorunda kalmıştır.¹² Cibuti sonrası Somali ile de sıkıntılar yaşayan BAE, Somali'den ayrılan fakat uluslararası anlamda tanınmamış yarı-özerk entiteler olan Somaliland ve Puntland bölgelerindeki limanlara yoğunlaşmıştır. Somaliland'de Berbera bölgesinde, Puntland'de Bosaso bölgesinde limanların iyileştirilmesi ve askeri tesislerin kurulması için 30 yıllık anlaşmalar yapılmıştır. BAE ayrıca, Eritre'de Assab limanında da askeri tesisler kurmakta ve burada Yemen'deki savaşta desteklediği birlikleri eğitip donatmaktadır.

Dolayısıyla, BAE'nin dış politika vizyonunda Yemen çok önemli bir konumdadır. Fakat, BAE'nin Yemen'in toprak bütünlüğünün ve ulusal birliğinin sağlanması yerine, güney vilayetlerindeki ayrılıkçıların desteklenmesi yoluyla bu önemli jeopolitik hatta kendisine bağlı bir devlet oluşturmak istemektedir.

E. Bölgesel ve Uluslararası Aktörlerin Yemen Müdahalesi: ABD ve İran

Barack Obama döneminde başlayan Yemen iç savaşında, ABD yönetiminin, koalisyona dair ilk tepkisi olumlu olmuştur. Donald Trump yönetimi ile birlikte, Suudi Arabistan ve

BAE yönetimlerinin Yemen'deki eylemleri desteklenmiştir. Bu iki ülkeye silah ve askeri teçhizat sağlamanın yanında, uçaklarına havada yakıt ikmalini sağlanmıştır. Fakat burada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta bulunmaktadır. Trump yönetimi her ne kadar Suudi Arabistan ve BAE yönetimlerini desteklemekte ise de, bu ABD kurumlarının hepsi tarafından paylaşılan bir politika değildir. Özellikle, ABD kongresi tarafından 2018-2019 yılları içerisinde Yemen'deki Suudi Arabistan koalisyona askeri teçhizat desteğinin durdurulması ve politik desteğin kesilmesi yönünde kararlar alınmıştır.¹³ Bu yöndeki eleştiriler, 2 Ekim 2018 tarihinde Cemal Kaşıkçı'nın Suudi Arabistan tarafından İstanbul Başkonsolosluğunda öldürülmesinden sonra, Kongre ve ABD toplumu nezdinde artmıştır. ABD Yemen'de Husi-karşıtı bir pozisyon almak ve Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyona desteklediği Hadi hükümetinin ulusal birlik ve bütünlüğü kurmasına destek vermek şeklinde bir politika izlemiştir. Fakat, ABD burada yüksek düzeyli diplomatların söylemleri dışında sahada büyük sorumluluklar almamıştır.

İran ve Husiler Arasında İşbirliği

İran'ın pozisyonuna bakıldığında Yemen'deki Şiiilerin tarihsel olarak İran ile iyi ilişkiler içerisinde olduğu bilinmelidir. BM başta olmak üzere birtakım uluslararası örgütler tarafından Husilerin İran'dan askeri teçhizat, lojistik ve finansman desteği aldığı ortaya konmuştur. Bu desteğin özellikle, Husilerin 2015 sonrası kontrol ettiği Hudeyde limanından Yemen içerisinde Husi kontrolü olan bölgelere aktarıldığı bilinmektedir.

Birleşmiş Milletler (BM)

Yemen'de etkin diplomasi yürütmeye çalışan en önemli uluslararası örgüt BM'dir. BM Genel Sekreteri Yemen Özel Temsilcisi kurumu aracılığıyla BM, Yemen'de etkin diplomasi yürütmektedir. 2015 yılında çatışmaların yoğunluğunun

artmasından önce Körfez İşbirliği Konseyi de, Ulusal İşbirliği Diyalogu adı altında bir girişim ile Yemen'deki soruna siyasal bir çözüm aramaktaydı. BM'nin Yemen'de yürütmeye çalıştığı mekik diplomasinin birtakım sonuçları olmuştur. Özellikle Aralık 2018 tarihinde Husiler ve Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyon ülkeleri arasında İsveç'in başkenti Stockholm'de ateşkes müzakereleri yürütülmüştür. Müzakerelerin sonucunda Hudeyde Ateşkesi imzalanmış ve taraflar bazı taahhütlerde bulunmuştur.¹⁴ Neredeyse 9 ay geçmesine rağmen Hudeyde Ateşkesi halen tam olarak yürürlüğe girememiştir. Taraflar arasındaki güvensizlik ve çatışma ortamının devam etmesi, çözümün siyasal düzleme taşınmamasının en büyük sebebidir.

2. BÖLÜM

2011'de başlayan Arap ayaklanmaları Yemen'i de etkilemiş ve Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih, Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ile Yemen arasında yapılan görüşmeler sonrası 2012'de

yerini Abdurabbu Mansur el-Hadi'ye bırakmıştır. Salih döneminde 1994'ten beri başkan yardımcılığı görevini yürüten Hadi de Yemen'de birliği sağlayamamış ve önce Sana ve sonrasında geçici olarak hükümetin taşındığı Aden, Husilerin kontrolüne geçmiştir. Hâlihazırda Yemen'de en etkili ve daha bütünleşik aktör olan Husilerin aksine Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan'ın desteklediği grupların bulunduğu Güney bölgesinde aktörler arasında birlik sağlanamamıştır. 2014'te Husi darbesi ile Yemen'den kaçmak ve başkent Sana'yı ve Kuzey Yemen'i terk etmek zorunda kalan el-Hadi, geçici olarak başkent olarak kabul edilen Aden'de Güney Geçiş Konseyi'nin 2018'de kontrolü sağlaması üzerine Güney'deki başkenti de kaybetmiştir. Güneyli ayrılıkçı grupların şemsiye siyasi oluşumu olan ve önemli askeri gücü bulunan Birleşik Arap Emirlikleri destekli Güney Geçiş Konseyi böylelikle Güney bölgesinin en önemli aktörlerinden birine dönüşmüştür. Sonuç olarak Güney ve Kuzey'deki din adamları, kabileler, sol gruplar ve bu gruplardan oluşan etkili silahlı aktörlerin üzerinden

yürüyen Yemen iç savaşı bölgesel ve küresel güçlerin Yemen politikasını da şekillendirmektedir.¹⁵

A. Toplumsal Dinamikler

Uzun yıllar Osmanlı devleti tarafından yönetilen ve sonrasında önce Güney Yemen'in ve tabii Kuzey Yemen'in otonom olduğu Yemen'de toplumsal dinamikleri belirleyen temel oluşumların kabilesel ilişkiler olduğu söylenebilir. Şu anda bu bölgede küresel, bölgesel ve yerel aktörlerin iş birliği yaptığı 3 önemli aşiret konfederasyonundan bahsedilmektedir. Bu aşiretlerin konfederasyon şeklinde olduğunu hatırlamak gerekmektedir. Bu konfederasyonlar içerisinde kuzey ve güney bölgesinde bulunan pek çok aşiret ve daha küçük gruplar yer almaktadır. Genel itibari ile bu aşiret gruplarının Kuzey bölgesinde ve Zeydi (Şii) temelli olduğu görülmektedir.¹⁶ Fakat bu durum söz konusu konfederasyonların içerisinde Sünni grupların olmadığı anlamını taşımamaktadır. Örneğin Haşid konfederasyonu Yemen'in bazen ikinci bazen de üçüncü büyük konfederasyonu olarak kabul edilmekte ve Müslüman Kardeşler (MK) ile bağlantılı İslah Partisi ile güçlü ilişkileri olduğu görülmektedir. Öyle ki İslah partisi lideri, Haşid konfederasyonunun en güçlü aşiretlerinden Ahmar ailesindedir.¹⁷ Söz konusu konfederasyon aşiretlerinin de Yemen'deki gelişmelere karşı bütüncül ve benzer tavır sergilemediğini belirtmek gerekir. Örneğin Ahmar ailesi Yemen'de 2011'de ortaya çıkan protestoları ve 1978-2012 döneminde önce Kuzey sonra birleşik Yemen'in Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih'i desteklerken bu konfederasyondaki bazı aşiretler Salih tarafında yer almıştır. Ayrıca Salih'in de Haşid konfederasyonunda etkili bir aşiret grubu olduğunu ve bu konfederasyonun liderliğini eline almaya çalıştığını hatırladığımızda meselenin ne derece karmaşık olduğu görülmektedir.¹⁸ Dolayısı ile İslah partisinin genelde Suudi Arabistan tarafından desteklendiğini düşündüğümüzde aşiretlerin Zeydi temelli olması bu aşiretlerin sadece Husi grupları desteklediği

ya da MK ile ilişkileri olmadığı anlamına gelmemektedir. Dolayısı ile Yemen üzerinde politika inşa edilirken Yemen'deki aşiretlerin ülke üzerindeki değişen politikalarını ve etkilerini göz ardı etmemek gerekmektedir. Son olarak bahsedilen aşiretlerin milyonları aşan üyeleri olduğu savunulmakta ve Kuzey-Güney bölgelerinde pek çok alt gruplar ile etkisini sürdürdüğü belirtilmektedir.¹⁹

Yemen'in güney vilayetlerindeki aşiretlerin durumu

Yemen'de aşiretlerin genelde Kuzey merkezli olduğu görülmektedir. Bunun Yemen'de uzun yıllar hüküm süren devlet yapısı ile de alakalı olduğu söylenebilir. İmamlık ile yönetilen Kuzey Bölgesi'nin aksine Güney Yemen sosyalist eğilimli bir rejimle yönetilmiş ve buradaki rejim Güney Yemen'de aşiret yapısının etkisini ve gücünü kırmak için önemli politikalar yürütmüştür. Fakat Güney Yemen'de de Kuzey oranında olmasa da aşiretlerin etkili olduğu söylenebilir. Örneğin el-Kaide ile bağlantıları olduğu iddia edilen el-Evlaki aşireti Güney Yemen'de yer almaktadır. 2011'de öldürülen el-Kaide'nin Arap yarımadasındaki lideri olarak bilinen Enver el-Evlaki'nin Yemen'de öldürüldüğünü hatırlamak gerekmektedir.²⁰ Sonuç olarak Yemen'de Haşid, Bakil ve Mediç (Madh'ij) aşiret konfederasyonlarının en etkili aşiret gruplarını bünyelerinde barındırdığı anlaşılmaktadır. Bu konfederasyonlardan Haşid ve özellikle Ahmar aşireti genel itibari ile 2012'de Yemen Cumhurbaşkanı olan ve 2014'de Husi darbesi ile devrilen Abdurabbu Mansur el-Hadi ve en büyük destekçisi İslah hareketi yani bölgesel anlamda Suudi Arabistan ile ortaklık geliştirirken ülkenin en büyük aşireti olarak kabul edilen Bakil aşiretinin Husileri desteklediği anlaşılmaktadır.²¹ Bakil ve Haşid aşiretlerinin birbiri ile tarihsel rekabeti olduğunu unutmamak gerekmektedir. Mediç aşireti ve Güney Yemen'de daha fazla otonomi amacı ile kurulan ve 2 milyon üyesi olduğu iddia edilen Hamum kabilesi gibi etkili kabileleri barındıran Hadramut kabile itti-

fakının Hadi'yi desteklediği görülmektedir. Bu arada Şebve ve Hadramut şehirlerinin petrol zenginliği bölgeler olduğunu ve Suudi Arabistan'ın burayı ayrılıkçılara vermemek amacı ile yoğun çaba sarf ettiğini not etmek gerekmektedir. Güney'de genel anlamda kabileler zayıf olsa da Şebve ve Hadramut'ta da kabilelerin etkili olduğu anlaşılmaktadır.²²

GYGK'nin dayandığı toplumsal taban

Aslına bakılırsa Güney Yemen tarihsel olarak çoğu zaman kendisinin Kuzey tarafından sömürüldüğünü savunmuş ve büyük oranda ayrı ya da otonom yönetim kurulması taraftarı olmuştur. Bu çerçevede Yemen'de aşiret konfederasyonları arasındaki farklılıklar kadar Kuzey ve Güney Yemen bölgeleri arasında da farklılıklar olduğunu söyleyebiliriz. İki Yemen 1990'lı yıllarda birleşene kadar Suudi Arabistan, bugün savaşmakta olduğu Kuzey Yemen ile daha iyi ilişkiler geliştirmiştir. Fakat Kuzey Yemen'de diğer önemli Zeydi aşiret grubu olan Husilerin 2000'li yıllarda yükselmesi ve iç savaş süreci ile bu bölgedeki en etkili aktöre dönüşmesi ile Riyad yönetimi Güney Yemen bölgesinde yeni ittifaklar arayışına girmiştir.²³ Diğer bir ifade ile Güney Yemen bölgesinde de aşiret toplulukları Kuzey Yemen kadar olmasa da etkisini sürdürmektedir. Öyle ki Arap Yarımadası el-Kaide'si, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Suudi Arabistan, Güney'de etkisini sürdürme amacı ile aşiretlerden önemli destek almaktadır. Fakat bu bölgede sosyalist rejimin uzun bir dönem hâkim olması bu bölgeyi şehirleşme, modernleşme ve toprak reformları bağlamında Kuzey'den daha farklı bir yere taşımıştır.²⁴ Tamamı ile Yemen devleti ve iktidarını ele geçirmeye çalışan diğer Yemenli grupların aksine BAE tarafından desteklenen Güney Geçiş Konseyi güneyde otonom bir yapı ya da eğer birleşik Yemen kurulacak ise bunun parçalı-federasyon şeklinde olmasını talep etmektedir.

1994 yılındaki iç savaş süresince güneydeki ayrılıkçılık hareketi İslah partisinin ve Salih'in

o dönemki başkan yardımcısı Hadi'nin desteği ile bastırılmıştır. Bu olaylar sırasında Yemen Sosyalist partisi üyelerinin öldürülmesi ve suçluların cezalandırılmaması Güney'deki ayrılıkçıların zihinlerinde yer almıştır. 2007'de Güney'de ayrılıkçı eğilimler tekrar güçlenmiş ve günümüzdeki Güney Geçiş Konseyi'nin temeli olan ve 1994'teki iç savaş hatıraları üzerine temellenen Hirak hareketi (Güney-Ayrılıkçı Hareketi) kurulmuştur.²⁵ 2017'de ayrılıkçı grupların birleşerek oluşturduğu STC'nin en etkili aktörü ise (el-Hizam el-Emni) Güçleridir ve BAE desteklemektedir. Ayrıca bu hareket altında 90 bin kişiyi eğiten ve Aden ve Sokotra gibi Bab el-Mendep boğazının geçişlerini yani özetle Afrika Boynuzu ve Kızıldeniz'deki liman yollarını ve dolayısı ile buradaki ticari ve doğal kaynak geçişini kontrol etmek isteyen BAE, aşiret güçlerinin de katkı sağladığı Şebvani Elit Güçlerini de desteklemektedir.²⁶ Yani BAE genelde Güney'deki ayrılıkçı grupları desteklemektedir.

B. Dini Dinamikler

Yemen toplumsal yapısında ayrıcalıklı konumda bulunan ve Peygamber efendimizin soyundan geldiğine inanılan Seyyid grubu ülke toplumsal hayatında öneme sahiptir. Kuzey Yemen'in uzun yıllar İmamet ile yönetildiği ve hâlihazırda bölgede din adamlarının etkili olduğu el-Kaide, Selefi gruplar ve Müslüman Kardeşlerle ilişkili İslah partisi gibi oluşumların varlığı göz önünde bulundurulduğunda ülke siyasal ve toplumsal yapısında din adamlarının önemli fonksiyonu olduğu söylenebilir. Aşiretler meselesinde olduğu gibi din adamları konusunda da değişen ve birbiri ile çelişen tercihler olduğunu görmekteyiz. Yani burada da kategorik ve bütüncül bir yaklaşım söz konusu değildir. BAE'nin Taiz kentinde bazı Selefi grupları desteklediğini düşünürsek kendini siyasal İslam ve Müslüman Kardeşler ile ilişkili İslah hareketine karşı olarak konumlandıran BAE'nin dahi dini gruplardan faydalandığı anlaşılmaktadır.²⁷

Aslında küresel ve bölgesel aktörlerin Yemen’de şehirden şehre değişen kabile-din adamları gerçekliğini farklı şekilde değerlendirdiği görülmektedir. Yani çok mikro ölçekte bir şehirde kabileler daha fazla güçlü ise kabilelerle diğer bir şehirde ise din adamları ile hareket edebilmektedirler. Bu çerçevede hem Suudi Arabistan hem de BAE’nin temel amaçlarını gerçekleştirebilecek farklı gruplar ile teması sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Fakat Yemen’de aktif olan el-Kaide ve Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) gibi terör örgütleri de dâhil hiçbir aktörün Yemen politikası oluştururken kabile-din adamları gerçeğini göz ardı etmediği anlaşılmaktadır.²⁸ Bu bağlamda BAE tarafından desteklenen Güney’in ayrılıkçı hareketlerinden Yemen Sosyalist Partisi’nin kabile-din ilişkisine bakışının daha radikal olduğu söylenebilecektir.

Özetle, kendisini Zeydi anlayışın en güçlü aktörlerinden biri olarak gören ve Şii sembollerini kullanan Husilerin yanı sıra BAE tarafından desteklenen Güney Geçiş Konseyi ve Suudi Arabistan tarafından desteklenen Hadi-İslah ittifakı din adamlarına önem atfetmektedir.²⁹ 2018 yılında İslah-Hadi bloğunu destekleyen Güney Yemen’deki din adamlarının “gizemli” şekilde öldürülmeleri ve bu operasyonların BAE destekli gruplarca yapıldığının iddia edilmesi Yemen’deki din adamları üzerindeki bölgesel çekişmenin sonucu olarak görülebilir.

C. Siyasi ve Askeri Dinamikler

Yemen Meşru Hükümeti (YMH)’nin Unsurları ve Askeri Gücü

Yemen meşru hükümeti olarak günümüze kadar bilinen oluşumun da çoğunlukla kabile temelli ilişkiler temelinde dizayn edildiği anlaşılmaktadır. Bu çerçevede önceki Cumhurbaşkanı Salih, kendi ailesinden ve kabilesinden olan kişileri ordunun üst kademelerinde görevlendirirken aynı şekilde diğer önemli kabile liderleri ve İslah hareketinin orduda yapılandıkları dikkat

çekmektedir. Şu anda Hadi güçleri ya da Yemen Meşru Hükümeti güçleri olarak bilinen kuvvetler çoğunlukla 2015’te Suudi Arabistan liderliğinde başlayan Kararlılık Fırtınası harekâtı adı altında desteklenen güçlerdir. Bu güçlerin en önemli yerel silahlı kuvvetlerini ise İslah partisi mensupları, Haşid kabile konfederasyonunun en önemli ailesi Ahmer aşireti gibi bazı aşiretlerin kuvvetleri ve Suudi Arabistan tarafından desteklenen Selefî kuvvetler oluşturmaktadır. Bu gruplar Salih döneminde de etkiliyken Hadi’nin başa gelmesi ve Salih’in etkisini kırmak istemesi ile daha fazla güç elde etmişlerdir.³⁰

Yemen İslah Partisi (YIP)’nin YMH İçerisindeki Konumu

Kuzeyli Zeydi kabile olan Ahmer aşireti temelinde kurulmasına rağmen pek çok Sünni alt kabile grubu tarafından desteklenen ve Yemen’in ikinci büyük siyasi gücü olan İslah hareketinin Suudi Arabistan-BAE gerginliğinin temelini oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bazı kaynaklara göre, bu hareket Katar ve Türkiye tarafından da desteklenmektedir. İslah partisi hem güneydeki ayrılıkçılara hem de Husilere karşı bir hareket olduğu için Suudi Arabistan’ın Yemen’deki çıkarları ile birebir uyumaktadır.³¹ Bu parti, Güneylilerin 1994 ve 2007’de Kuzey’den ayrılmak amacı ile başlattığı girişimlerde hep birleşik Yemen tarafında hareket etmiştir. Söz konusu iki olayda da Salih’i destekleyen Ahmer kabilesi etkisindeki İslah Partisi Salih ile gerilen Suudi Arabistan ilişkileri sonrası bu defa Hadi hükümetini ve birlik fikrini desteklemeye devam etmiştir.³² Öyle ki Hadi ve Riyad yönetiminin desteği ile İslah partisi ile ilişkili önemli oranda kişilerin Yemen ordusunda etkisinin ve sayısının arttığı ve bugünkü Hadi güçlerinin omurgasını oluşturduğu belirtilmektedir. İslah partisi güçleri Yemen’de Husilere ve Güney’deki ayrılıkçılara karşı en etkili milis güçlerden biri olarak görülmekte ve Suudi Arabistan destekli operasyonlarda bu kuvvetin genelde askeri olarak desteklendiği

anlaşılmaktadır. 2018’de Müslüman Kardeşler ile ilişkili olmadığını dile getirmesine rağmen İslah partisi güçlerinin varlığı ve meşru hükümetteki askeri-politik etkisi BAE-Suudi Arabistan gerilimini oluşturan temel etken olmayı sürdürmektedir.³³ Hadramut, Şebve, Taiz ve Aden operasyonları gibi önemli askeri operasyonlarda hem ayrılıkçılara karşı hem de Husilere karşı İslah partisi güçlerinin ön plana çıktığı görülmektedir.³⁴

Hükümet içerisindeki diğer oluşumların durumu

Hükümet içerisindeki diğer kuvvetler yine Salih döneminde kurulan ve iç savaş sırasında bölünmesine rağmen şu anda Hadi hükümetini destekleyen ulusal ordu ve Cumhuriyet Muhafızları yer almaktadır. Bu aktörlerin başında ise Hadi’nin oğlu Nasır Hadi bulunmaktadır. Bunun dışında zayıf ve yeterince etkisi olmayan Hadi hükümeti bazı silahlı halk komiteleri ve Selefi gruplarca desteklenmektedir.³⁵

GYGK ve BAE tarafından desteklenen el-Hizam el-Emni

Yemen’de ayrılıkçılığı destekleyen en önemli aktör olarak karşımıza çıkmakta ve 90 bin silahlı gücü olduğu düşünülen bu oluşum Birleşik Arap Emirlikleri tarafından desteklenmektedir. Husiler ve İslah partisi gibi Müslüman Kardeşler ile ilişkili aktörlerin Yemen’de etkisinin artmasından çekinen Güney Geçiş Konseyi’nin askeri omurgasını oluşturan oluşumlar el-Hizam el-Emni güçleridir. Aslında Hizam Emni Güçleri, Hadrami Elit Güçleri ve Şebvani Elit Güçleri, BAE Özel Birlikleri tarafından askeri olarak eğitilen ve donatılan birliklerdir. Bunlar her ne kadar Yemen ordusuna ve İçişleri Bakanlığı’na bağlı gözükseler de genel itibari ile Güney Geçiş Konseyi’ne yani ayrılıkçı fikirlere tabi olmaktadır. Bu oluşumların temeli Güneylilerin Kuzeyliler tarafından sömürüldüğü ve Kuzeyin genelde kabilesel-feodal yapıyı güneye taşımayı fikrine ve

1967-1990 yılları Sosyalist rejimindeki gibi otonom bir Güney kurma fikrine dayanmaktadır.³⁶

Bu birlikler resmiyette Yemen ordusuna ve İçişleri Bakanlığı’na bağlı olmalarına rağmen fiiliyatta bağlı olmadığını kanıtlayan en önemli gelişme, El-Hizam el-Emni güçlerinin Sana’nın Husilerce kontrol edilmesi sonrasında hükümetin 2015’te taşındığı Aden’i 2018’de Hadi hükümetinin elinden alması ve kısa çatışmalar sonrası 2019’da kontrolü tekrar sağlamasıdır.³⁷ 2015’te Husi tehlikesi üzerine kurulan, Aden, Lahic ve Abyan gibi bölgelerde daha fazla etkisi olan ve DAEŞ-El-Kaide gibi Yemen temelli terör örgütleri ile mücadele ederek meşruiyet ve tanınırlık kazanan el-Hizam el-Emni güçleri böylece dört yıl içerisinde Güney Geçiş Konseyi’nin en önemli silahlı gücü ve Yemen iç savaşında ayrılıkçıların etkili aktörüne dönüşmüştür. Hadi’nin Aden darbesi olarak tanımladığı bu gelişme sonrası BAE-Suudi Arabistan ilişkileri bir kez daha Yemen üzerinden test edilmiş ve Hadi hükümeti 2014 Husi darbesi sonrası bu defa Güney Yemen’de darbe olarak tanımladığı girişim ile karşılaşmış ve hükümeti merkezlessiz kalmıştır. İslah Partisini Husiler yanında DAEŞ ve el-Kaide gibi terör örgütleri ile iş birliği yapmak ve tekrar Kuzey’in Güney üzerinde hakimiyetini sağlamak için çabaladığını savunan bu birliklerin BAE tarafından da çok açık şekilde desteklenen siyasal İslam karşıtı söylemi söz konusudur.

Bu güçlerin Husilerin kontrolünde bulunan Hudeyde limanını ele geçirmek amacı ile BAE desteği ile operasyon düzenlediğini hatırladığımızda BAE ile diğer ortak amaçları olan liman şehirlerini kontrol etme amacı da anlaşılmaktadır. Güney bölgesi Yemen iç savaşı haritalarında Hadi hükümeti kontrolünde gösterilmesine rağmen bu bölgenin büyük kısmı Güney Geçiş Konseyi ve el-Hizam el-Emni güçlerindedir.³⁸ Bu güçler Aden’in yanı sıra, Lahic, Mehran, Şebve ve Hadramut gibi Yemen’in güney illerinde etkisi ve nüfuzu devam etmekte ayrıca BAE’nin askeri

üssü bulunan Sokotra adasını kontrol etmektedir. Bunun yanı sıra el-Hizam el-Emni güçlerinin Hudeyde limanını ele geçirmek gibi planları olduğu gözlemlenmektedir. Şebve, Hadramut ve Aden'de Hadi ve ayrılıkçılar arasındaki askeri çatışmalar devam etmekte ve neredeyse ikiye bölünen bu şehirlerdeki kontrol zaman zaman değişmektedir. Fakat bu bölgelerde de ayrılıkçı güçlerin, BAE tarafından desteklediği sürece varlığını koruyacağı anlaşılmaktadır.

Değerlendirme

Yerel-iç dinamiklere bakıldığında Kuzey bölgesinde Husilerin daha bütüncül ve etkili olduğu söylenebilir. Güney Yemen'de ise BAE tarafından desteklenen ayrılıkçı grupların toplumsal tabanının daha güçlü olduğu anlaşılmaktadır. Bu çerçevede İslah Partisi gibi güçlü aktörlerce desteklenmesine rağmen Hadi güçlerinin uluslararası destek olmadan Yemen'de varlık göstermesinin ve etkili olmasının çok fazla mümkün olmadığı söylenebilir. Yemen'in toplumsal dinamiklerinde kabile temelli ilişkilerin önemli oranda belirleyici olduğu ve özellikle büyük aşiret konfederasyonlarının desteğini alan yerel, bölgesel ve küresel aktörlerin Yemen siyasetinde daha fazla belirleyici olabildiği anlaşılmaktadır. Bölgesel ve küresel aktörlerin Yemen politikalarına baktığımızda temel hedeflerini bu aktörler üzerinden değerlendirdikleri söylenebilir. Kabile temelli ilişkiler Yemen'deki neredeyse bütün ulusal aktörler üzerinde etkisini ve varlığını değişen oranlarda sürdürmektedir. Örneğin bu aktörlerin etkisi Hadi'yi destekleyen güçlerde daha fazla hissedilirken Güney ayrılıkçı hareketlerinde sosyalist geçmişten dolayı bu denli yoğun hissedilmemektedir. Yani aslında ulusal siyasi-askeri uzlaşmadan önce büyük kabile konfederasyonlarının uzlaşısı Yemen'de siyasi çözüme katkı sağlayabilir.

Hâlihazırda Husilerin dahi bir kabile olarak kabul edildiği göz önüne alınırsa kabile temelli ilişkilerin özellikle Kuzey Yemen'de baskın olduğu söylenebilir. Güney Yemen'de bu şekilde

ilişkilerin BAE destekli aktörlerde yeterince etkili olmadığı savunulmasına rağmen BAE'nin de Hadramut ve Şebve operasyonlarında görüldüğü üzere zaman zaman kabile ilişkilerini değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak kalıcı ve istikrarlı bir çözüme katkı sağlamak isteyen bölgesel ve küresel aktörlerin, hangi kabilelerin Yemen'deki hangi ulusal aktörleri (Husiler, Ayrılıkçılar ve Hadi hükümeti) desteklediğini, hangi bölgesel aktörler ile ittifak ilişkileri bulunduğunu, beklentilerinin ve temel politikalarının neler olduğunu dikkatli analiz etmeleri gerekmektedir.

3. BÖLÜM

A. Yemen Merkezi Hükümeti ve Suudi Arabistan İlişkilerinin evrimi:

Ortaklık mı? Patronaj mı?

2015 yılından itibaren Yemen'e askeri anlamda Arap Koalisyonu adı altında müdahil olan Suudi Arabistan'ın temel amacı kuzey eyaletlerdeki Husi ilerleyişini durdurmak ve Hadi hükümetinin konumunu sağlamlaştırmaktır. Fakat, Ekim 2019 itibarıyla Riyad yönetiminin söz konusu hedeflerinde başarıya ulaşmış olduğunu söylemek güçtür. Suudi Arabistan'ın Yemen askeri müdahalesinin temel sebebi ise, Husi ilerleyişi ve Yemen'deki istikrarsızlığın ülkedeki Şii unsurlara ve radikal gruplara zemin kazandıracağı düşüncesi idi. Dolayısıyla bu zeminde, Suudi Arabistan'ın bölge jeopolitiğindeki en büyük rakibi İran'ın güç kazanması da kuvvetle muhtemel görünmekteydi. Bu sebepten Yemen müdahalesi, Suudi Arabistan'ın Hadi hükümetini korumak gibi amaçları ve ulusal çıkarları ile yakından ilişkili olması hasebiyle Riyad'ın gündeminde önemini korumaktadır. Çünkü Yemen, dünyanın en büyük petrol ihracatçısı olan Suudi Arabistan açısından hem deniz yollarının çıkışında olması hem de Arap Yarımadasında yer alması hasebiyle önemlidir.

Suudi Arabistan ve Yemen Merkezi Hükümeti (Hadi hükümeti- YMH) Yemen içerisinde Husi-

karşıtı blok içerisinde yer almaktadır. Öyle ki, başkent Sana'nın 2014 yılında Husiler tarafından ele geçirilmesinden sonra YMH Aden'i geçici başkent olarak tayin etmiş ve Cumhurbaşkanı Hadi de, görevini Riyad'dan sürdürmek durumunda kalmıştır. Suudi Arabistan'ın Arap Koalisyonu aracılığıyla hava saldırılarının düzenlenmesinden oluşan askeri stratejisinin sonuç verdiği noktalarda, Hadi hükümetinin çıkarını gözetken tutumlar içerisine girdiği gözlemlenmiştir. Nitekim, 2018 yılının Aralık ayında Husiler ile Suudi Arabistan ve YMH temsilcileri arasında Stockholm müzakereleri sonucunda varılan ateşkes ile birlikte, Husi kontrolündeki bölgeler olan Hudeyde, Salif ve Ras Issa'da Hadi hükümeti lehine sonuçlar alınması Suudi Arabistan ve BM'nin diplomatik bir başarısı olarak savunulmaktadır. Fakat önemli bir nokta, ateşkes kararının alınması değil ateşkes kararının uygulanabilirliğidir. Nitekim, Aralık ayından sonra yer yer devam eden çatışmalar daha da şiddetlenerek devam etmektedir. Özellikle Husilerin seyir füzeleri ve silahlı İHA'lar kullanarak Krallık içerisindeki pozisyonları hedef alma stratejisi sonrası Riyad'ın agresif ve müdahaleci tutumu daha da tırmanmıştır.

Suudi Arabistan ve Hadi hükümetinin arasındaki ilişkinin görünümüne bakıldığında ilişkinin müteakiliyet esasına dayanan bir ortaklık ilişkisi olduğunu söylemek zordur. Hadi hükümetinin büyük destekçilerinden birinin Yemen'de Müslüman Kardeşlerin bir kolu olduğu düşünülen İslah partisi olması bu ilişkinin ortaklıktan ziyade bir patronaj ilişkisi olduğunu göstermektedir. Öyle ki, 2011 sonrası bütün dış politika hedeflerini karşı-devrim stratejisi hasebiyle demokratik ve İslami hareketlerin bastırılmasına adanmış Suudi Arabistan ve BAE, Yemen'de İslah partisinin destekçisi olduğu ve aynı zamanda ortak olduğu Hadi hükümetini desteklemektedir.³⁹ Suudi Arabistan ve İslah arasındaki bu "zoraki birliktelik", Hadi hükümeti ile Riyad yönetimi arasındaki ilişkinin güvenli şekilde tesis edilmiş bir ittifak olmadığını göstermektedir. Bu sebepten, ulus-

lararası anlamda Suudi Arabistan ile Hadi hükümeti arasında bir patronaj ilişkisi olduğu söylenebilecektir.

B. Suudi Arabistan ve BAE arasındaki ilişkilerin evrimi: Arap Koalisyonu'nun sonu mu?

2015 yılında Kararlılık Fırtınası Operasyonu ile birlikte kurulan Arap Koalisyonu, ilk başlarda daha geniş bir çevreye hitap etmekteydi. Malezya, Senegal, Katar ve Sudan gibi ülkelerin de destek verdiği Husi-karşıtı mücadelenin üyeleri, zamanla koalisyonun amacından saptığı düşüncesiyle koalisyonu birer birer terk ettiler. Bazı ülkeler koalisyonu doğrudan siyasi bir kararla terk ederken, diğerleri "politik birlikteliğe devam askeri birlikteliğe hayır" stratejisi izledi.

Malezya, Senegal ve Katar gibi ülkelerin koalisyonundan siyasi ve askeri desteklerini çekmelerinin ve çok az miktarda katkıda bulunmalarının ardından, son aylarda Sudan da, askerlerinin artık Yemen'de savaşmayacağını duyurdu. Oysa, Sudan askerleri koalisyon ordusunun büyük bir bölümünü oluşturmaktaydı. Husilerin açıkladığı aylık istatistiklere bakıldığında, Yemen'deki operasyonlarda öldürülen Sudanlı asker sayısının çoğu zaman Suudi askerlerden fazla olduğu görülmektedir.

Arap Koalisyonu'nun en yakın dönemdeki dağılma emarelerinden biri de hiç şüphesiz BAE'nin 8 Haziran 2019 tarihinde Yemen'deki askeri varlıklarını azaltma girişimidir. BAE'nin üst düzey yetkilileri bu kararın Suudi Arabistan yetkilileri ile görüşmeler sonrasında alındığını belirttiler de, bunun Suudi Arabistan'ı sahada zor durumda bıraktığı bir gerçektir. Bu çerçevede, Kral Selman, Muhammed bin Selman ve Muhammed bin Zayid arasında bir takım görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucunda kesin ve somut metinler açıklanmasa da, Suudi Arabistan ve BAE bu kararın arkasında oldukları imajını vermeye çalışmışlardır.

BAE'nin sahadan askerlerini büyük oranda çekmesinden sonra, özellikle Suudi Arabistan'ın Husiler karşısındaki direnci azalmış ve Hadi hükümeti güney vilayetlerinde kontrolü büyük oranda kaybetmiştir. BAE'nin kararından henüz bir ay geçmeden, Ağustos ayının ilk haftalarında geçici başkent Aden BAE'nin desteklediği GYGK'nın askeri kanadı Hizam Emni güçleri tarafından teslim alınmıştır. Suudi Arabistan ve BAE arasında "gizlenmeye çalışılan" görüş ayrılıkları sahada öylesine belirgin hale gelmiştir ki, Aden'in GYGK tarafından teslim alınmasından sonra Riyad yönetimi GYGK hedeflerine, BAE

de Hadi hükümeti güçlerine hava saldırıları gerçekleştirmiştir. Tamamı Husi-karşıtı blokta bulunan aktörler arasındaki bu mücadele Husilerin ve Yemen'deki terörist örgütler olan DAESH ve AYEK (Arap Yarımadası El-Kaidesi)'in zemin kazanmasına ve operasyonel kabiliyetlerinin artmasına sebebiyet vermiştir.

Suudi Arabistan'ın askeri başarısızlığı, 14 Eylül'de kendi topraklarındaki Bıkayk ve Hırayns petrol işleme tesislerinin Husiler tarafından vurulması sonucu iyice belirginleşmiştir.⁴⁰ Riyad yönetimi artık kendi ülkesinin en önemli değeri

olan petrolü de koruyamaz duruma düşmüştür. Saldırıları sonrasında Suudi Arabistan'ın ABD'ye olan askeri bağımlılığı artmış, ABD bölgeye dört yeni Patriot hava savunma sistemi bataryası göndermiş ve 200 asker daha konuşlandırma kararı almıştır.

Buradan hareketle, Yemen'in geleceği için Suudi Arabistan ve Hadi hükümeti arasındaki patronaj ilişkisinin devam edeceği, Hadi hükümetinin pozisyon kaybetmesinin Riyad'ı Yemen'deki mücadelesinde daha zor durumda bırakacağı söylenebilir. Diğer taraftan, Suudi Arabistan ve BAE arasındaki "farklı gelecek tahayyüleri" ortak noktada buluşmadığı sürece Husi karşıtı blokta bir ortaklık oluşturulamayacak ve Husiler de İran desteği ile birlikte zemin kazanmaya devam edeceklerdir. Suudi Arabistan'ın Husi hedeflerine aralıklı hava saldırılarının da büyük oranda devam edeceği öngörülebilir.

C. Riyad Anlaşması ve Diplomasi

BAE-destekli güneyli ayrılıkçıları bünyesinde barındıran GYGK ve Hizam Emni birliklerinin

2019 Ağustos'unda Aden'i ele geçirmesi, Husi karşıtı blokta büyük bir travmaya sebep olmuştu. BAE ve Suudi Arabistan, aynı koalisyon içerisinde yer almalarına rağmen güneydeki nüfuz mücadelesi sebebiyle birbirlerine karşı mücadele içine girdiler. Fakat bir süre sonra, Cidde ve Riyad'da yürütülen müzakereler sonucunda GYGK temsilcileri ile Yemen hükümeti temsilcileri dolaylı yoldan da olsa bir araya gelerek bir takım hususlar üzerinde anlaşma sağladı. İmza töreninde Suudi Arabistan Veliht Prensi Muhammed bin Selman, Abu Dabi Veliht Prensi Muhammed bin Zayid ve Yemen Cumhurbaşkanı Abd Rabbu Mansur Hadi bir araya geldiler. İslah partisinin de aralarında bulunduğu bir çok parti anlaşmaya desteklerini ifade ederken, Husiler anlaşmanın ölü doğduğunu ileri sürdü.

GYGK'nın Yemen Hükümeti tarafından tanınmasını içeren anlaşmaya göre, 30 gün içerisinde teknokrat bir kabinenin kurulması ve 24 bakandan 12 tanesinin güneyden seçilmesi öngörüldü. Fakat, beklenen süre içerisinde kabinenin kurulması başarısız oldu. Bunun dışında Aden'e bir

Emniyet Müdürü atanmasının yanında, Ebyen ve Dali valiliklerine de birer valinin atanması kararlaştırıldı. Riyad anlaşması ile birlikte ilk defa, Yemen Cumhurbaşkanı Abd Rabbu Mansur Hadi, GYGK Başkanı Aydarus ez-Zubaidi ve heyeti ile bir araya geldi. Önemli bir nokta, Riyad Anlaşmasının imzalanmasını takiben Suudi Arabistan, Husiler ile de görüşmeler yapıldığını doğruladı. Suudi Arabistan'ın askeri olarak kapasite inşa edemediği ve koalisyonun amaçlarına da taban tabana zıt sonuçlar elde ettiği Yemen'de her aktörü sisteme dahil ederek kendisine çıkış yolu aramaya çalıştığı söylenebilecektir.

Sonuç

Yemen sorunu, ancak 2015 yılında bölgesel aktörlerin savaşa müdahil olmasının ardından uluslararası medyada görünür hale gelmiştir. Medya görünürlüğü uluslararası yardım kuruluşlarının ve diğer uluslararası kuruluşların Yemen ile ilgilenmesini de beraberinde getirmiştir. 2011 sonrası, Şiiliğe bağlı Husilerin, Yemen Merkezi Hükümeti'nin politikalarından rahatsız olması sonucu silahlı direnişe başlaması ve ardından başkent Sanaa'yı, liman kenti Hudeyde'yi ve tarihsel olarak yoğun yaşadıkları bölgeleri kontrol etmeye başlamaları sonucu çatışmalar artmıştır. Husiler ile çatışmaya giren Yemen Merkezi Hükümeti'nin çağruları sonucu Suudi Arabistan ve BAE 2015 yılı Mart ayında, Arap Koalisyonu ile savaşa müdahil olmuştur. Fakat, Suudi Arabistan ve BAE arasındaki farklı gelecek tahayyülleri, Yemen'de siyasi çözüme ulaşılmasını zorlaştırmaktadır. Tarihsel olarak Güney Yemen'e bağlı olan vilayetleri askeri anlamda kontrol eden ve bu bölgelerde toplumsal karşılığı olan GYGK ve askeri güçleri Hizam Emni birlikleri,

savaşa BAE'nin desteklediği temel unsurlar olmuştur. Husiler ve Suudi Arabistan destekli YMH hükümeti arasındaki çatışma hattının yanı sıra, bir diğer çatışma hattı da GYGK unsurları ile birlikte YMH hükümeti arasındadır. Bir diğer çatışma hattı ise yerel güçler olan Husiler ve GYGK askeri güçleri arasında yaşanan mücadelelerdir. Devlet dışı silahlı aktörlere, bölgesel aktörlere ve uluslararası aktörlere ek olarak, terörist örgütler DAEŞ ve AYEK'te Yemen'de zemin kazanmaya çalışmaktadır.

Aralık 2018'de İsveç'in Stockholm kentinde Husiler ve dolaylı olarak YMH arasında müzakereler düzenlenmiş ve Hudeyde kenti üzerinden Husilerin kontrol ettiği bölgelerde ateşkes imzalanmasına karar verilmiştir. Fakat üzerinden neredeyse 1 yıl geçmesine rağmen anlaşmanın hükümleri halen yerine getirilememiştir. Aramco saldırılarından sonra Suudi Arabistan ve İran'ın diplomatik görüşmeler gerçekleştirdiği söylenmektedir. Bunun yanında, uzun zamandır Mike Pompeo aracılığında Husiler ile diyalog kurulması da önerilmektedir. Bu şartlar altında, her ne kadar sahadaki askeri durum ve pozisyonlar bir siyasi çözüm olasılığını en aza indirgese de, bütünlük arz etmeyen yerel aktörlerin diyalog içerisinde olmaları askeri çözümün yerini siyasi çözüme bırakmasındaki en büyük umut olarak göze çarpmaktadır. Yemen'de gerek Hudeyde anlaşması ve gerekse de Riyad anlaşması, çatışmaları ve çatışma dinamiklerini sonlandırıcı bir etki gösteremedi. Bu bakımdan, küresel aktörler olan BM, ABD, Rusya ve AB gibi etkili aktörlerin Yemen'deki durumu öncelik olarak değerlendirmeyip sahada varlık gösterme konusunda isteksiz davranmaları savaşın uzun döneme yayılmasındaki en büyük etkenlerdir.

Dipnotlar

- ¹ The World Bank in Yemen, *World Bank Group*, (Erişim Tarihi: 28.10.2019) <https://www.worldbank.org/en/country/yemen/overview>
- ² How Yemen's capital Sanaa was seized by Houthi rebels, *BBC News*, (Erişim Tarihi 28.10.2019) <https://www.bbc.com/news/world-29380668>
- ³ Yemen to become six-region federation, *AlJazeera*, (Erişim Tarihi 28.10.2019) <https://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/02/yemen-become-six-region-federation-2014210124731726931.html>
- ⁴ Yemen Houthi rebels kill former president Ali Abdullah Saleh, *The Guardian*, (Erişim Tarihi: 01.11.2019) <https://www.theguardian.com/world/2017/dec/04/former-yemen-president-saleh-killed-in-fresh-fighting>
- ⁵ Operation Decisive Storm: Objectives and Hurdles, *Al Jazeera*, (Erişim Tarihi: 01.11.2019) <http://studies.aljazeera.net/en/reports/2015/04/2015412115549719521.html>
- ⁶ Iran Violated Yemen Arms Embargo, U.N. Experts Say, *The New York Times*, (Erişim Tarihi: 02.11.2019) <https://www.nytimes.com/2018/01/12/world/middleeast/iran-yemen-saudi-arabia-arms-embargo-un.html>
- ⁷ Saudi Arabia launches Yemen air strikes as alliance builds against Houthis rebels, *The Guardian*, (Erişim Tarihi: 05.11.2019) <https://www.theguardian.com/world/2015/mar/26/saudi-arabia-begins-airstrikes-against-houthi-in-yemen>
- ⁸ Amnesty accuses UAE of diverting arms to 'militias' in Yemen, *Reuters*, (Erişim Tarihi: 06.11.2019) <https://fr.reuters.com/article/topNews/idUKKCN1PV01N>
- ⁹ Yemen conflict: Southern separatists seize control of Aden, *BBC* (Erişim Tarihi: 11.08.2019) <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-49308199>
- ¹⁰ U.A.E Pulls Most Forces From Yemen in Blow to Saudi War Effort, *The New York Times*, (Erişim tarihi: 20.11.2019) <https://www.nytimes.com/2019/07/11/world/middleeast/yemen-emirates-saudi-war.html>
- ¹¹ Khalil Dewan, "How will the Saudi-UAE alliance react to a rising Houthi threat in south Yemen?" *Middle East Eye* (Erişim Tarihi: 20.11.2019) <https://www.middleeasteye.net/opinion/saudi-uae-coalition-must-urgently-assess-rising-houthi-threat>

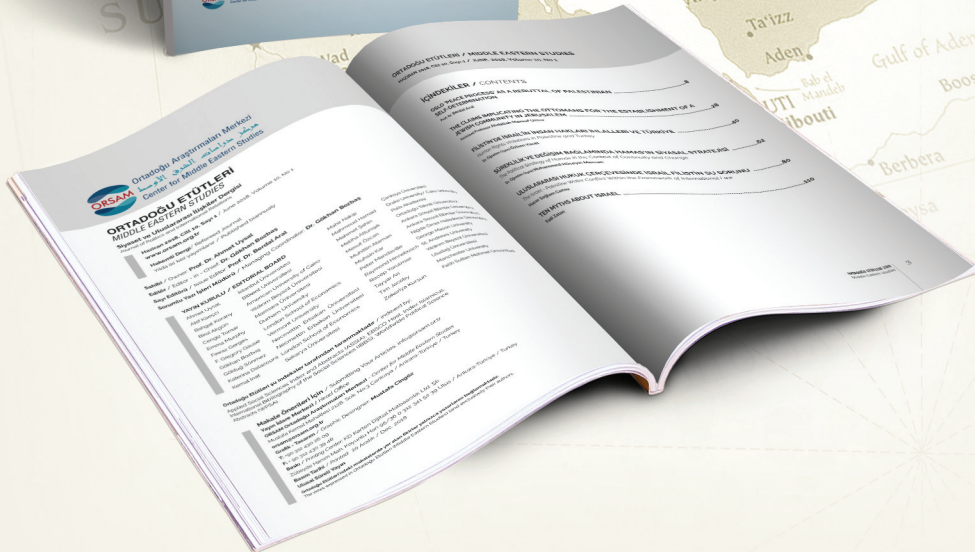
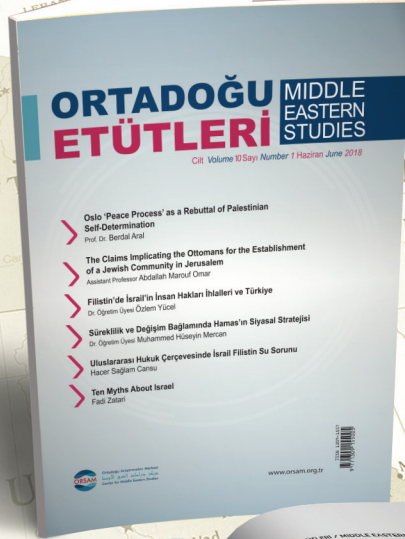
- ¹² Djibouti seizes control of Dubai-run Doraleh port, *Al Jazeera* (Erişim Tarihi 20.11.2019) <https://www.aljazeera.com/news/2018/02/djibouti-seizes-control-dubai-run-dolareh-port-180223200900708.html>
- ¹³ Trump Vetoes Measure to Force End to U.S. Involvement in Yemen War, *The New York Times*, (Erişim Tarihi (24.11.2019) <https://www.nytimes.com/2019/04/16/us/politics/trump-veto-yemen.html>
- ¹⁴ Stockholm Agreement, Office of the Special Envoy of the Secretary General for Yemen, (Erişim Tarihi: 28.11.2019) <https://osesgy.unmissions.org/stockholm-agreement>
- ¹⁵ İrem Aşkar Karakır, “Ongoing Conflict in Yemen: a Proxy war?”, *TESAM Akademi*, Vol. 5, No. 2, 2018, ss. 121-129; Ben Hubbard ve Saeed Al-Batati, “A Civil War Within a Civil War” as Fighting Rages in Southern Yemen”, *New York Times*, 9.08.2019.
- ¹⁶ “Mapping the Yemen Conflict”, *European Council on Foreign Relations*. (Erişim Tarihi: 02.12.2019). <https://www.ecfr.eu/mena/yemen>
- ¹⁷ “Houthi armed groups challenge Yemen power structure”, *Al Monitor*, 30.04.2014.
- ¹⁸ Gamal Gasim, “Ali Abdullah Saleh’s assassination and Yemen’s tribes”, *AlJazeera*, 12.01.2018
- ¹⁹ Toplumsal dinamikleri ilişkin detaylı çalışmalar için bakınız; Riad Domazeti, “Yemen Raporu: Çöken Devletin Enkazında Barışı Arayan Bir Halk”, *İNSAMER*, Araştırma 84, 2019, ss. 13-33; Helen Lackner, “Understanding the Yemeni Crisis: The transformation of Tribal Roles in recent decades”, *Durham Middle East Papers*, No. 17, 2016, ss. 1-20.
- ²⁰ Arap Yarımadası el-Kaide’si ve Yemen’deki aşiretler ile ilgili çalışma için bakınız; Nadwa el-Dawsari, “Foe not friend: Yemeni Tribes and Al-Qaeda in the Arabian Peninsula”, *POMED: Project on Middle East Democracy*, 2018, ss. 1-35.
- ²¹ “Houthi armed groups challenge Yemen power structure”, *Al Monitor*, 30.04.2014.
- ²² Charles Schmitz, “Understanding the Role of Tribes in Yemen”, Vol. 4, No. 1, 2011, ss. 17-22; Charles Schmitz, “Yemen’s Tribal Showdown Saleh’s Last Ditch Attempt to Hold Onto Power”, *Foreign Affairs*, 3.06.2011; Hugh Naylor, “Yemen’s tribal confederations”, *The National: International*, 2012; Arafat Madabish, “Yemen: Southern tribes set to unite in face of Al-Qaeda gains”, *Asharq al-Awsat*, 14.02.2015.
- ²³ “Mapping the Yemen Conflict”, *European Council on Foreign Relations*. (Erişim Tarihi: 02.12.2019). <https://www.ecfr.eu/mena/yemen>

- ²⁴ Lackner, a.g.e., ss. 1-12; Abdulkareem Ghanem, “Addressing Social Fragmentation in Yemen”, *SANA Center*, 1.03.2019
- ²⁵ Alexandra Stark, “Mohammed bin Salman’s Collapsing Coalition in Yemen Means Trouble for Trump”, *Foreign Policy*, 23.08.2019.
- ²⁶ Khalil Dewan, “US-UAE Shabwa offensive is a quagmire for Yemen’s tribes”, *Middle East Monitor*, 24.08.2017.
- ²⁷ Lackner, a.g.e., ss.-4-5;
- ²⁸ Maria-Louise Clausen, “Understanding the crisis in Yemen: Evaluating competing narratives”, *The International Spectator*, Vol. 50, No. 3, 2015, ss. 24-25.
- ²⁹ Ali Younes, “Analysis: The divergent Saudi-UAE strategies in Yemen”, *AlJazeera*, 31.08.2019.
- ³⁰ Domazeti, a.g.e., ss. 21-22.
- ³¹ Guy Faulconbridge, “Southern Yemeni separatists tell Saudi Arabia: evict Islah or lose the war”, *Reuters*, 14.08.2019.
- ³² “Islah militias move towards Yemen’s south as UAE sends more troops”, *Middle East Monitor*, 5.09.2019.
- ³³ “UAE and Yemen’s Al-Islah: An alliance of convenience only”, *The New Arab*, 20.11.2018.
- ³⁴ Patrick Wintour, “Saudi Arabia and UAE attempt to paper over Yemen cracks”, *The Guardian*, 09.09.2019; “Fresh clashes between separatists, government in Yemen’s South”, *AlJazeera*, 20.08.2019.
- ³⁵ Domazeti, a.g.e., ss. 24-25.
- ³⁶ “How the death of an armed commander in Yemen exposed Saudi-UAE faultlines”, *TRT World*, 21.08.2019; “Fresh clashes between separatists, government in Yemen’s South”, *AlJazeera*, 20.08.2019;
- ³⁷ “Yemen conflict: Southern separatists seize control of Aden”, *BBC News*, 11.08.2019.
- ³⁸ Jonathan Fenton-Harvey, “How the UAE is destroying Yemen”, *Middle East Eye*, 30.07.2018.
- ³⁹ UAE crown prince hosts leaders of Yemen’s al-Islah party, *Middle East Eye* (Erişim Tarihi: 05.11.2019) <https://www.middleeasteye.net/news/uae-crown-prince-hosts-leaders-yemens-al-islah-party>
- ⁴⁰ Saudi Aramco reveals attack damage at oil production plants, *CNBC*, (Erişim Tarihi: 20.11.2019) <https://www.cnb.com/2019/09/20/oil-drone-attack-damage-revealed-at-saudi-aramco-facility.html>

ORTADOĞU ETÜTLERİ

MIDDLE EASTERN STUDIES

Hakemli Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi

ORSAM Yayınları

ORSAM, süreli yayınları kapsamında Ortadoğu Analiz ve Ortadoğu Etütleri dergilerini yayınlamaktadır. İki aylık periyotlarla Türkçe olarak yayınlanan Ortadoğu Analiz, Ortadoğu'daki güncel gelişmelere dair uzman görüşlerine yer vermektedir. Ortadoğu Etütleri, ORSAM'ın altı ayda bir yayınlanan uluslararası ilişkiler dergisidir. İngilizce ve Türkçe yayınlanan, hakemli ve akademik bir dergi olan Ortadoğu Etütleri, konularının uzmanı akademisyenlerin katkılarıyla oluşturulmaktadır. Alanında saygın, yerli ve yabancı akademisyenlerin makalelerinin yayımlandığı Ortadoğu Etütleri dergisi dünyanın başlıca sosyal bilimler indekslerinden Applied Sciences Index and Abstracts (ASSIA), EBSCO Host, Index Islamicus, International Bibliography of Social Sciences (IBBS), Worldwide Political Science Abstracts (WPSA) tarafından taranmaktadır.

📍 Mustafa Kemal Mah. 2128. Sok.
No:3 Çankaya/Ankara

☎ +90 (850) 888 15 20
☎ +90 (312) 430 39 48

✉ info@orsam.org.tr
🌐 www.orsam.org.tr

📌 in 🐦 📺
orsamtr